

Liturgia online – <http://www.liturgia.hu>

Szerző Füzes Ádám

Cím Látható segítségek a láthatatlan megtapasztalásához

Megjelenés Új Ember Magazin, 2001. december - 2002. január, 13

Tárgyszavak Liturgikus építészet, ikonográfia

Sorozatcím:
Kapuja a Mennynek

[Képrombolás vagy megtestesülés?]*
Látható segítségek a láthatatlan megtapasztalásához

A Nagy Jubileumra felkészítő „Atya évében” többünknek furcsa volt a szakállas, öreg Atyaistennel találkozni plakáton, szentképen. Szabad-e ábrázolni a Láthatatlant, az Örökkévalót, a Mindenhatót? És ha igen, hogyan?

[Egy] régi vita

787-ben hetedszerre ültek össze Nikaiában az atyák egyetemes zsinatra. Az egyik fő téma a képrombolók 33 évvel azelőtt tartott zsinatának érvénytelenítése és a képábrázolás megengedése volt.] Lehet-e Krisztust méltón ábrázolni, amikor ő Isten és ember egyszerre? Az ikonoklaszták nemmel válaszoltak, az isteni dicsőség az anyag segítségével nem megjeleníthető. A II. Nikaiai Zsinat atyái igennel feleltek: az Atyaisten ikonja maga Jézus Krisztus, akinek megtestesülésében az anyag is megdicsőült, képes arra, hogy képmást hordozzon, hogy az Isten Fiának ikonja legyen. Mindez azonban csak a hívő ember számára lehetséges.

[Egyszerre] magyarázat és cél

A megtestesülésben Isten változtat módszerein: a prófétai szó, a verbális kinyilatkoztatás után emberi testet vesz föl az Ige, hogy megértsük végre, mit akar Isten velünk és a világgal. Ettől fogva részese és szenvedő alanya lesz tér és idő, földrajzi távolságok és történelem közé szorított világunknak. Ez mindenféle anyagi valóságot megmagyaráz ezután, nem kell szégyenkeznünk, idegenkednünk, ha képek, szobrok, épületek segítenek minket megérteni, mit is tesz a mi életünkben Isten.

A megtestesülés megértése és megvalósulása egyben minden képi ábrázolás, minden szakrális épület célja is: ha Krisztus ikonjára, keresztyére tekintünk, ez elvezet a megtestesülés és megváltás megértéséhez, a tisztelet, imádság pedig az ábrázolthoz száll: Istenhez.

Láthatatlanból a láthatóba – az apszismozaikban

Ezek szerint helyes az Atyát szakállas bácsiként ábrázolni, amint ölében a kereszt, vállán pedig a Szentlélek galamb formában? Figyeljük meg ismét a római bazilikák apszismozaikjainak Szentháromságát, ahol a Legszentebb áldozat mögött akarták kifejezni a közös liturgia végső értelmét. A Szentlélek a legkevésbé látható, ő az, aki a kezdetekkor a vizek fölött lebegett, így csak mint az ég színes felhősávja látható az apszis legtetején. Az Atya műve, első „megtestesülése” a teremtés, ezért maga nem is látható, csak teremtményei utalnak rá, illetve egy kéz, tevékenységének jele. Alatta a Megtestesült, aki már láthatóvá lett emberi formában (a mi üdvösségünkért), aki így ábrázolható is, mert istenemberként ragyog ránk belőle Isten dicsősége.

Ahogy születésekor Jézust körülvették az állatok és a pásztorok, úgy a templomban sem találjuk őt egyedül. Vízszintesen is meg kell érkeznünk a testté lett Igéhez. Az ég felhőin oda várakoznak az üdvözültek és a még ítéletükre várók seregei. A diadalíven előhírnökei és hirdetői, próféták és evangélisták mutatnak befelé, mint hajdan az angyalok a betlehemi barlangba: íme itt, a szentélyben egyesül ég és föld. Nem emberi testet vesz most itt az Örök Ige, hanem kenyér és bor színébe öltözik, de ugyanaz az Isten, ugyanaz a megtestesült fényesség sugároz az oltárról, mint kétezer éve a betlehemi istállóból.

A megtestesülésnek tehát megvan a maga teológiája, útja. Ezt követték a régi művészek nagy gonddal, és sikerült is a misztériumhoz elvezetni a templomba lépő hívőt. A későbbi korok mesterének is nagy felelőssége marad, hogy művei ne sugározzanak téves elképzelést Istenről, Szentháromságról, hogy a Mennynek Kapuja valóban az Örök Országra nyíljék.

Szöveg: Füzes Ádám

* A szögletes zárójelbe tett részek végül nem jelentek meg a nyomtatott cikkben.